

Навчання з використанням краєзнавчого матеріалу значно полегшує засвоєння учнями наукових понять і закономірностей, є могутнім джерелом знань і чудовим засобом виховання.

Велике значення у формуванні громадянської компетентності дітей молодшого шкільного віку відіграють екскурсії. Учні знайомляться з пам'ятними місцями, краще пізнають культурну спадщину. А це в свою чергу виховує у дітей почуття гордості за свою країну. Починати варто з пізнання свого рідного міста: пішохідна екскурсія «Знайомтесь – наш Кам'янець-Подільський», а потім «Старе місто», «Чарівний Старий замок» та ін.. Скориставшись можливостями мережі Інтернет, учні 3-4 класів можуть підготувати та презентувати віртуальну екскурсію до віддалених цікавих місць або музеїв. А також школярі можуть об'єднатися у групи та створити кілька туристичних маршрутів «рідними місцями» та розробити тексти для звукового супроводу екскурсій. Після завершення роботи діти проводять подорожі для своїх однокласників чи менших учнів. Виконуючи такі творчі завдання, діти зможуть поглибити знання про рідний край та його цікавинки, навчатися планувати роботу та розподіляти обов'язки. Крім того, учні зможуть отримати корисні навички взаємодії як зі своїми однокласниками, так і з відвідувачами екскурсій.

Отже, потреба в формуванні громадянської компетентності визнається суспільством і державою як одне з найголовніших завдань сучасної освіти та нової української школи.

Гриб Оксана,
вчитель історії
Рівненського ліцею №18,
вчитель методист

Формування громадянської компетентності учнів НУШ (5 клас) у курсі «Досліджуємо історію і суспільство»

Компетентність – це динамічна комбінація знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, набутих завдяки проживанню ситуації, рефлексії досвіду.

Компетентність має свої складові : знання , навички , здібності.

Компетентність це не компетенція.

Державний стандарт базової та повної загальної середньої освіти (затверджений постановою Кабінету міністрів від 23 листопада 2011 р. №1392) у навчальному процесі НУШ передбачає розвиток компетентності, компетентнісний підхід освітнього процесу на досягнення очікуваних результатів та розвиток ключових компетентностей особистості.

Метою базової середньої освіти є формування 11 компетентностей.

Громадянські компетентності пов'язані з ідеями демократії , справедливості , рівності прав людини.

Спроможність діяти як відповідальний громадянин , брати участь у громадському та суспільному житті, спираючись на розуміння загальнолюдських і суспільних цінностей, соціальних, правових, економічних і правових цінностей, ідей сталого розвитку суспільства, співіснування людей та спільнот у глобальному світі, критичне осмислення основних подій національної, європейської та світової історії, усвідомлення їх впливу на світогляд громадянина та його самоідентифікацію.

Виявлення поваги до інших, толерантність, уміння конструктивно співпрацювати, співпереживати, долати стрес і діяти в конфліктних ситуаціях. Зокрема пов'язаних з різними проявами дискримінації, спроможність діяти в умовах невизначеності та багатозначності.

Ключові компетентності включають в себе розвиток наскрізних вмінь здобувача освіти.

Учень у 5 класі НУШ повинен вміти читати з розумінням, висловлювати припущення, наводити аргументи, словесно передавати власні думки, почуття, переконання, критично та системно мислити, розрізняти факти і судження. Логічно обґрунтовувати власну позицію,

діяти творчо, виявляти ініціативу, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми, співпрацювати з іншими.

Компетентістний потенціал громадянської та історичної галузі вимагає, щоб здобувач освіти мислив історико-хронологічно, орієнтувався в історичному часі, вмів встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між подіями, явищами, процесами, діяльністю людей та її результатами в часі, виявляв зміни і тривалість у житті суспільства.

Нушівець повинен вміти працювати з різними історичними джерелами інформації і при цьому формулювати історично обґрунтовані запитання, мислити критично і системно і усвідомлювати власну гідність.

Як можна оцінити компетентності?

Компетентності можна оцінити лише за допомогою спостереження за поведінковими проявами дитини.

Компетентності складно вимірювати, їх можна відслідковувати. Тому важливо: для формування оцінки рівня сформованості ключових компетентностей використовувати інтерактивні технології.

Наприклад: тести з відкритими завданнями.

Тема 1. ЯК ЛЮДИ ЖИВУТЬ У СПІЛЬНОТАХ І СУСПІЛЬСТВІ? Здавна відомий вислів: **«Кожна людина варта того, як сама себе оцінює».**

Уривок з байки «Ворон та чиж»

Неподалік від озера, з якого визирали жаби, сидів на гілці й виспівував Чиж. Поблизу нього крякав собі й Ворон, та, бачачи, що Чиж не полишає співати, сказав:

— Чого ще й ти сюди пнешся, жабо?

— А чому це ти мене звеш жабою? – спитав Чиж Ворона.

— Тому що ти так само зелений, як та жаба.

— Коли я жаба, – мовив на те Чиж, – тоді ти сам справжнісінький жабур, бо спів твій дуже схожий на жаб'ячий (Григорій Сковорода).

Завдання. Учні прочитали байку. Перший учень сказав, що співаючий Чиж це справжня жаба. Другий заперечив, що це Ворон справжня жаба. Вчителька пояснила, що кожна людина варта того, як сама себе оцінює. Хто з них правий?

А. Перший учень. Б. Другий учень.

В. Вчителька. Г. Всі вони праві.

Компетентісно-орієнтоване завдання складається з мотивації (стимулу), інформації, сформульованого запитання/проблеми, критеріїв оцінювання відповіді.

Ознаками компетентнісних завдань є життєвість, важливість, цікавість, практичність, оригінальність.

Компетентнісні завдання є чудовим способом перевірки рівня сформованості предметних та загальних компетентностей.

Крім того, такі завдання можуть стати захопливою вправою для групової роботи в класі, а їхнє створення – чудовим навчальним проєктом, що сприятиме не лише вивченню нового матеріалу, а й закріпленню вже відомого.

Список використаної літератури

1. Досліджуємо історію і суспільство (Пометун) 5 клас / https://pidruchnyk.com.ua/1675-5_doslid_istoriyi_pometun.html
2. <https://imzo.gov.ua/derzhavni-standarty-bazovoi-seredn-oi-osvity/>

Формування у дитини правової культури

«Перш ніж дитина осмислить усю глибину тієї істини, що вона – громадянин своєї країни, і це покладає на неї великі обов'язки, вона має навчитись платити добром за добро, творити своїми силами щастя і радість іншим людям» (В.Сухомлинський)

Дитинство – найважливіший період у житті дитини. І саме в цей період вона потребує найбільшої уваги і захисту. Формування ціннісної моральної та правової практики для найкращого забезпечення інтересів дітей – одне з найважливіших завдань, що стоїть перед колективом нашого навчального закладу. Захист прав дитини, забезпечення нормативів законодавчої бази потребує участі кожного педагога, кожного працівника дитячого садка. Всі зусилля колективу направлені на створення комфортного життя, змістового в усьому розмаїтті, емоційно насиченого, позитивно забарвленого. Слова В.Сухомлинського: «Дитина – ніжний пагін, слабенька гілочка, що стане могутнім деревом, і тому дитинство потребує особливої турботи, ніжності, обережності», стали однією сходинкою, яка забезпечує комфортність дитини в широкому значенні цього слова. Навчання правам людини – це довготривалий процес і здійснюється він на всіх етапах навчання і виховання дитини.

Право – це сукупність норм і правил, встановлених і захищених державною владою, що регулюють відносини людей у суспільстві. Правова культура включає в себе безпосередні дії людини, її поведінку в різних, часто непередбачених, життєвих ситуаціях. Вона передбачає вміння і готовність особистості вирішувати свої життєві проблеми, жити серед людей, спілкуватися з ними, орієнтуючись на морально-правові норми. Дошкільнята тільки починають освоювати ази морально-правової культури. Ознайомлення з правами носить пропедевтичний характер і готує дитину до засвоєння демократичних цінностей і прав людини в подальшому. Дітям-дошкільнятам доступні лише самі загальні уявлення про свої права і свободи, закріплені у міжнародних та державних документах, а також способи їх реалізації в різних життєвих ситуаціях [1].

Розвиток правової свідомості особистості це довгий, складний і суперечливий процес, що триває практично все життя людини. Первинні уявлення про соціальні норми поведінки людей, про необхідність певного порядку в людських взаєминах засвоюються в дитинстві, ще в дошкільний період. У дошкільні роки найбільш активно формуються погляди, життєві позиції, типові мотиви поведінки особистості. І від того, яке розуміння права і ставлення до нього виробляється в цей період становлення особистості, багато в чому залежить і подальша поведінка людини у правовій сфері. На основі загального уявлення про соціально-правові явища і шляхом впливу на інтелектуальну, емоціональну і вольову сфери правосвідомості в дошкільному віці, на наш погляд, можливим є формування:

- шанобливого ставлення до встановлених правил поведінки;
- усвідомленого підпорядкування прийнятому правомірному стандарту поведінки;
- розуміння моральної і правової відповідальності за свої вчинки та поведінку, а також особистої відповідальності за вчинені порушення правил;
- установки на надання – допомоги працівникам правоохоронних органів, які здійснюють діяльність з припинення і попередження правопорушень;
- установок, що перешкоджають податливості кримінальним та асоціальним впливам;

- неприйняття насильницьких і інших асоціальних (незаконних) дій відносно людей, тварин, об'єктів навколишнього середовища з формуванням на цьому матеріалі правових переконань;

- ціннісної значимості сім'ї та добрососудного відношення до рідних і близьких;
- ціннісних уявлень про розсудливі і корисні форми відпочинку.

Основними завданнями правового виховання у дошкільному навчальному закладі є:

- створення умов для формування у дітей правової компетентності;

ознайомлення з соціально-правовими нормами і правилами поведінки у формі, що відповідає віку;

формування у дітей: соціальної відповідальності, здібностей розуміти і оцінювати свою поведінку і вчинки оточуючих людей, навичок спілкування в різних ситуаціях з орієнтацією на ненасильницьку модель поведінки;

- виховання у дітей шанобливого і терпимого ставлення до людей незалежно від їх походження, расової та національної належності, мови, статі, віку, особистісного та поведінкового своєрідності, в тому числі зовнішнього вигляду і фізичних вад;

- сприяння процесу формування у дітей: почуття власної гідності, своєї думки і навичок його вираження, умінь конструктивного вирішення конфліктів і суперечок; виховання поваги до гідності і думки іншої людини;

- створення в дошкільному навчальному закладі правового простору і умов для підвищення кваліфікації вихователів у сфері правового виховання;

підвищення рівня правової культури педагогічного складу дошкільного освітнього закладу та батьків дітей, які відвідують дитячий сад;

- створення умов для організації взаємодії сім'ї та дошкільного навчального закладу з питань правового виховання та залучення батьків у правовиховний процес;

- підвищення рівня соціально-правової захищеності дітей як в дошкільному навчальному закладі, так і в сім'ї;

- формування у батьків розуміння відповідальності сім'ї за дитину, за дотримання його прав, необхідності створення в родині взаємин, заснованих на розумінні, турботі, ненасильницьких способи спілкування;

- надання необхідної допомоги сім'ям у здійсненні правовиховної діяльності.

Процес розуміння і внутрішнього прийняття дитиною соціально-правових явищ довготривалий і важко піддається оцінці. При регулярній роботі з дітьми можна наочно переконатися в позитивних змінах в їх відношенні до себе і до інших людей, у зниженні рівня агресії у дітей, в сформованість у дітей власної думки, у зміні підходів до вирішення конфліктів і суперечок [2].

Незважаючи на те що ти ще маленький, ти все одно людина, яка має права. Свої права ти можеш знайти у спеціальному документі, який називається Конвенція про права дитини. У цьому документі записані твої права, якими ти можеш користуватися до 18-ти років, тому що після цього ти стаєш дорослим.

Конвенція є доволі складним документом, тому ми коротко розповімо тобі про твої права:

- ти маєш право на життя. Ніхто не може позбавити тебе цього найціннішого дару!

- ти маєш право на піклування і турботу. Це означає, що твої батьки повинні піклуватись про тебе, дбати про твої інтереси;

- ти маєш право на достатнє харчування та дах над головою. Про це також піклуються твої батьки, а якщо їх у тебе немає, то держава;

- ти маєш право на розваги. Дорослі повинні будувати для тебе дитячі майданчики та місця проведення дозвілля. Це стосується і театру, в якому повинні також ставитись вистави для дітей;

- ти маєш право на освіту. Хочеш ти того чи ні, але ти повинен ходити до школи. Якщо ти хочеш стати відомою людиною, то ти обов'язково повинен навчатися!

- ти маєш право на медичну допомогу. Якщо ти поранився, то ти можеш звернутися до лікаря, який тобі допоможе!
- ти маєш право на приватне життя. Ніхто не може перевіряти твої речі, читати твої листи. Ніхто не може казати тобі погані слова, принижувати тебе;
- ти маєш право висловлювати свою точку зору, але вона не повинна ображати інших людей. [3].

Список використаних джерел та літератури:

1. http://vel-dymerka-dnz.kiev.sch.in.ua/veliki_prava_malenjkoi_ditini/
2. <https://dnzcentr.jimdofree.com>
3. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text

Гуменна Валентина,
директор
Грицівського ясла-садка (центру розвитку)
Грицівської селищної ради
Шепетівського району
Хмельницької області

Дошкілля як фундамент формування громадянської компетентності українця

У статті розглянуто важливість дошкільного віку як фундаменту громадянської компетентності українських громадян. Зокрема, розглянуто роль дошкілля в формуванні демократичних цінностей, розвитку вмінь спілкування, виявленні толерантності та розумінні прав і обов'язків громадян. Також розглянуті методи і підходи до формування громадянської компетентності у дошкільних закладах України, включаючи використання інноваційних педагогічних підходів, ролі вихователя та співпраці з батьками.

Ключові слова: дошкілля, громадянська компетентність, демократичні цінності.

В умовах воєнної агресії в Україні актуальності набувають питання щодо формування громадянської свідомості, укріплення національної ідентичності майбутнього громадянина країни на основі суспільно-державних цінностей.

Без любові до Батьківщини, готовності примножувати її багатства, оберігати честь і славу, захищати її свободу і незалежність людина не може бути свідомим громадянином і моральною особистістю. Визначальними для зазначеної компетентності є сформованість у дитини дошкільного віку не лише низки відповідних знань та вмінь, але й емоційного ставлення до загальнолюдських цінностей, зокрема, ставлення до себе, власних прав і прав інших та наявності уявлень про правила і способи міжособистісної взаємодії між членами сім'ї, родини, іншими людьми тощо. Створювати фундамент, на основі якого формуватиметься життєва позиція майбутнього громадянина-патріота, необхідно з дитинства.

Формування громадянської компетентності на рівні дошкільної освіти передбачено в оновленому Базовому компоненті дошкільної освіти (Державному стандарті дошкільної освіти), затвердженому наказом Міністерства освіти і науки України № 33 від 21.01.2021. Серед основних принципів його реалізації є демократичність – формування засад демократичного суспільства, де кожен може бути почутим, має право на самовираження та активну участь.

Україна, яка бореться за свою свободу та незалежність потребує громадян, які здатні активно долучатися до розвитку суспільства, брати участь у прийнятті рішень, бути відповідальними та відчувати свою приналежність до громадянської спільноти. Дошкільний вік є відмінним часом для формування цих цінностей і набуття відповідних навичок.

Саме період дошкільного віку найбільш сприятливий для виховання громадянськості, так як дитина дошкільного віку довіряє дорослому, їй притаманні копіювання, емоційна